

DOI: <https://doi.org/10.36719/2706-6185/51/77-80>

Sevda Ağayeva
Bakı Slavyan Universiteti
<https://orcid.org/0009-0001-6186-2136>
agayevasevda94@gmail.com

İngilis dili öyrənməsində pedaqoji psixologiyanın rolu

Xülasə

Bu məqalədə pedaqoji psixologiyanın ingilis dili öyrənmə prosesindəki rolu araşdırılmışdır. Tədqiqat nəticəsində məlum olmuşdur ki, tələbələrin motivasiyası, emosional vəziyyəti, müəllimlə münasibətləri və sinifdəki psixoloji mühit onların dil bacarıqlarının inkişafında həlledici rol oynayır. Tədqiqat qarışıq metodologiya əsasında həyata keçirilmiş, həm anket sorğuları, həm də müəllimlərlə müsahibələr vasitəsilə məlumat toplanmışdır. Əldə olunan nəticələr pedaqoji psixoloji amillərlə akademik nailiyyət arasında sıx əlaqənin mövcudluğunu təsdiqləmişdir. Məqalədə təhlil olunan məlumatlar cədvəllərlə təqdim edilmiş və hər biri ayrıca şərh olunmuşdur. Araşdırma göstərir ki, pedaqoji psixologiyaya əsaslanan yanaşma ingilis dili öyrənmə prosesini daha effektiv və mənalı edir.

Açar sözlər: pedaqoji psixologiya, ingilis dili öyrənməsi, motivasiya, emosional dəstək, təlim mühiti

Sevda Aghayeva
Baku Slavic University
<https://orcid.org/0009-0001-6186-2136>
agayevasevda94@gmail.com

The Role of Pedagogical Psychology in English Language Learning

Abstract

This article explores the role of pedagogical psychology in the process of learning English as a foreign language. The research revealed that students' motivation, emotional well-being, teacher-student relationships, and the psychological atmosphere in the classroom play a critical role in the development of language skills. A mixed-method research approach was used, involving both surveys and interviews with teachers. The findings confirmed a strong correlation between pedagogical-psychological factors and academic achievement. Data were presented in tables and analyzed individually. The study concludes that an educational approach grounded in pedagogical psychology significantly enhances the effectiveness and meaningfulness of English language learning.

Keywords: pedagogical psychology, English language learning, motivation, emotional support, learning environment

Giriş

Müasir dövrdə qloballaşma prosesinin sürətlənməsi və beynəlxalq münasibətlərin genişlənməsi ingilis dilinin öyrənilməsinə zəruri edən əsas amillərdən biri olmuşdur. Bu səbəbdən, ingilis dili təkcə ikinci dil kimi deyil, həm də elmi biliklərin, texnologiyanın, diplomatiyanın və biznesin əsas ünsiyyət vasitəsi kimi ön plana çıxmışdır. Lakin ingilis dilinin effektiv şəkildə öyrədilməsi və öyrənilməsi təkcə metodik yanaşmalarla məhdudlaşmır. Bu prosesdə insan psixologiyasını və tədris prosesində psixoloji faktorları nəzərə almaq xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Məhz bu məqamda pedaqoji psixologiya ingilis dili öyrənməsində mühüm rol oynayır (Brown, 2007).

Pedaqoji psixologiya – tədris və öyrənmə proseslərində müəllim-tələbə münasibətlərini, motivasiya, diqqət, yaddaş, emosional vəziyyət və şəxsiyyətlərarası ünsiyyət kimi amillərin necə təsir et-

diyini araşdıran elm sahəsidir. Bu sahənin prinsipləri əsasında ingilis dili dərslərinin təşkili, təlim motivasiyasının gücləndirilməsi, öyrənməyə marağın artırılması və fərdi yanaşmaların tətbiqi mümkündür. Pedaqoji psixologiyanın tətbiqi sayəsində müəllimlər tələbələrin yaş, psixoloji inkişaf, öyrənmə tərzı və emosional vəziyyətlərinə uyğun təlim strategiyaları seçə bilirlər ki, bu da dil öyrənmənin effektivliyini artırır (Fitria, 2024, pp. 37–53).

Bu məqalədə ingilis dili öyrənmə prosesində pedaqoji psixologiyanın rolu, onun tətbiq sahələri, tələbələrin motivasiyasına və akademik nailiyyətinə təsiri araşdırılacaqdır. Eyni zamanda, psixoloji yanaşmaların dərş planlaması, kommunikatıv metodların seçimi və öyrənmə mühiti üzərindəki təsiri də elmi əsaslarla təhlil olunacaqdır. Məqalənin əsas məqsədi ingilis dilinin öyrənilməsi prosesində psixoloji yanaşmaların əhəmiyyətini ortaya qoymaq və bu sahədə mövcud pedaqoji-psixoloji strategiyaların effektivliyini qiymətləndirməkdir.

Tədqiqat

Bu tədqiqatın əsas məqsədi pedaqoji psixologiyanın komponentlərinin ingilis dili öyrənən tələbələrin nailiyyətlərinə, motivasiyasına və emosional münasibətlərinə təsirini araşdırmaqdır. Tədqiqat qarışıq (mixed-method) metodologiya ilə aparılmışdır – həm keyfiyyət, həm də kəmiyyət üsullarından istifadə olunmuşdur.

1. Tədqiqatın dizaynı: Tədqiqat aşağıdakı mərhələləri əhatə etmişdir:

- Anket sorğusu – tələbələrin pedaqoji-psixoloji amillərlə bağlı təcrübələrinin və münasibətlərinin ölçülməsi məqsədi ilə 120 tələbə arasında keçirilmişdir.
- Müsahibə – 10 müəllimlə yarı-strukturlaşdırılmış müsahibələr aparılmışdır.
- Akademik nəticələrin təhlili – seçilmiş tələbələrin qiymətləndirmə nəticələri motivasiya və emosional vəziyyətləri ilə müqayisə olunmuşdur.

2. Anketin strukturu və göstəricilər: Anket 3 əsas bölmədən ibarət olmuşdur:

- Motivasiya göstəriciləri (intrinsik və ekstrinsik motivasiya)
- Emosional dəstək və öyrənmə mühiti
- Pedaqoji münasibət və müəllimlərin psixoloji yanaşması

Anket nəticələri aşağıdakı kimi ümumiləşdirilmişdir:

Cədvəl 1. Tələbələrin motivasiya göstəriciləri (N = 120).

Motivasiya növü	Orta göstərici (5 ballıq şkala)	Standart sapma
Daxili motivasiya	4.2	0.63
Xarici motivasiya	3.5	0.91

Mənbə: Müəllif tərəfindən tərtib olunmuşdur.

Cədvəldən görünür ki, tələbələr arasında daxili motivasiya xarici motivasiyadan daha yüksəkdir. Bu, tələbələrin şəxsi inkişaf, bilik marağı və özünü təsdiq etmə ehtiyacları ilə dil öyrənməyə daha çox yönəldiyini göstərir. Standart sapmanın nisbətən az olması (xüsusilə daxili motivasiyada) tələbələrin bu istiqamətdə orta q fikirdə olduğunu göstərir (Chebotarova, 2014, pp. 90–94).

Cədvəl 2. Emosional dəstək və psixoloji öyrənmə mühiti ilə bağlı tələbələrin fikirləri.

Mühit göstəriciləri	Razılaşma səviyyəsi (orta bal)	Faiz (%)
Müəllimlər şagirdlərin psixoloji vəziyyətini nəzərə alır	4	85%
Sınıfdə emosional təhlükəsizlik mövcuddur	3.8	79%
Rəy və təşviq verilir	4.1	87%

Mənbə: Müəllif tərəfindən tərtib olunmuşdur.

Respondentlərin böyük əksəriyyəti müəllimlərin psixoloji dəstək göstərdiyini və müsbət öyrənmə mühiti yaratdığını qeyd etmişdir. Bu nəticələr pedaqoji psixologiyanın praktik tətbiqinin ingilis dili tədrisində mühüm rol oynadığını təsdiq edir (Goleman, 1995).

Cədvəl 3. Pedaqoji psixoloji yanaşmalar və akademik göstəricilər arasındakı əlaqə.

Pedaqoji psixoloji yanaşma səviyyəsi	Akademik göstərici (orta bal)	Qiymət aralığı
Yüksək	89.5	85–98
Orta	77.2	70–85
Aşağı	66.8	60–70

Mənbə: Müəllif tərəfindən tərtib olunmuşdur.

Cədvəl göstərir ki, pedaqoji psixoloji yanaşmanın yüksək olduğu siniflərdə tələbələrin akademik nailiyyətləri də yüksək olmuşdur. Bu korrelyasiya pedaqoji psixologiyanın tətbiqinin tədrisin effektivliyinə birbaşa təsir etdiyini göstərir (Krashen, 1982).

3. Müsahibə nəticələrinin təhlili:

Müəllimlərlə aparılan müsahibələrdə aşağıdakı mövzular ön plana çıxmışdır:

- Tələbələrin fərdi xüsusiyyətlərinin öyrənmə prosesində nəzərə alınması
- Əlaqəli emosional vəziyyətlərin dil öyrənməyə təsiri
- Müəllimlərin pedaqoji hazırlıq səviyyəsinin önəmi

Müəllimlərin 80%-i psixoloji hazırlığın və empatik münasibətin tələbələrin inkişafında əsas faktor olduğunu qeyd etmişdir. Bu fikirlər kəmiyyət nəticələri ilə üst-üstə düşür.

Tədqiqatın nəticələri göstərdi ki, pedaqoji psixologiyanın komponentləri – motivasiya, emosional dəstək, müəllim-tələbə münasibətləri və psixoloji təhlükəsizlik mühiti – ingilis dili öyrənmə prosesində açar rol oynayır. Həm anket, həm də akademik göstəricilərin təhlili pedaqoji psixoloji yanaşmaların tələbələrin uğuruna statistik olaraq əhəmiyyətli təsir göstərdiyini təsdiqlədi (Gardner & Lambert, 1972).

Nəticə

Bu tədqiqatın nəticələri göstərdi ki, ingilis dili öyrənmə prosesində pedaqoji psixologiya yalnız köməkçi vasitə deyil, tədrisin uğurla nəticələnməsi üçün əsas şərtlərdən biridir. Müasir təhsil sisteminə şagirdlərin və tələbələrin yalnız intellektual deyil, həm də psixoloji ehtiyaclarının qarşılanması, onların təlim prosesinə aktiv və müsbət şəkildə cəlb olunmasında mühüm rol oynayır (Macaro, 2001).

Tədqiqat nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, daxili motivasiya səviyyəsi yüksək olan tələbələr dil öyrənmə prosesində daha davamlı, məqsədyönlü və müstəqil davranış nümayiş etdirirlər. Bu isə o deməkdir ki, tələbənin öz şəxsi maraqları və inkişaf arzusu ilə yönəldiyi öyrənmə prosesi daha dərin və səmərəli olur. Xarici motivasiya da mühüm rol oynasa da, onun təsiri daha məhdud və qısa müddətlidir (Tarihoran, 2020).

Əldə olunan nəticələrdən biri də ondan ibarətdir ki, emosional təhlükəsiz və psixoloji cəhətdən dəstəkləyici tədris mühiti tələbələrin öyrənməyə olan münasibətini müsbət istiqamətdə formalaşdırır. Belə mühitdə tələbələr öz fikirlərini sərbəst ifadə edir, dil öyrənmədə daha fəal iştirak edir və səhv etməkdən çəkinmirlər. Bu da onların praktiki dil bacarıqlarının inkişaf etdirməyə imkan verir (Oxford, 1990).

Tədqiqat həmçinin sübut etmişdir ki, müəllimin empatik, fərdi yanaşma və psixoloji hazırlıq səviyyəsi tələbələrin akademik nailiyyətlərinə birbaşa təsir göstərir. Psixoloji dəstək və pedaqoji nəzarətin balanslaşdırılmış formada tətbiqi tələbənin potensialının üzə çıxmasına şərait yaradır. Yüksək pedaqoji-psixoloji yanaşma nümayiş etdirən müəllimlərin dərslər dediyi qruplarda tələbələrin ümumi nailiyyət səviyyəsi də daha yüksək olmuşdur (Vygotsky, 1978).

Eyni zamanda, tələbələrin fərdi xüsusiyyətlərini və psixoloji ehtiyaclarını nəzərə almadan tətbiq olunan standart təlim yanaşmalarının istənilən nəticəni vermədiyi müşahidə olunmuşdur. Bu işə tədris prosesində universallıqdan çox fərdiliyin əsas götürülməsinin vacibliyini bir daha sübut edir (Yu, 2022).

Ümumilikdə, bu tədqiqat göstərdi ki, pedaqoji psixologiyanın tətbiqi ingilis dili öyrənmədə təkcə təlimin effektivliyini artırır, eyni zamanda öyrənənlərin özünəinamını gücləndirir, onlarda öyrənməyə qarşı müsbət emosional münasibət formalaşdırır və öyrənmə prosesini daha mənalı və dayanıqlı edir (Williams & Burden, 1997).

Beləliklə, pedaqoji psixologiya yalnız nəzəri çərçivədə deyil, praktiki tədris prosesində də mühüm rol oynamaqla, ingilis dilinin öyrənilməsində uğurun əsas şərtlərindən biri kimi çıxış edir. Bu yanaşma gələcəkdə dil tədrisi metodikalarının və müəllim hazırlığının formalaşdırılmasında nəzərə alınmalı əsas amillərdən biri olmalıdır.

Ədəbiyyat

1. Brown, H. D. (2007). *Principles of language learning and teaching* (5th ed.). Pearson Education.
2. Chebotarova, I. G. (2014). The role of psychology in teaching foreign languages. *Advanced Education*, 2, 90–94.
3. Fitria, T. N. (2024). Understanding the educational psychology and English language teaching: Insights for both EFL and non-EFL learners. *Journal of English Language Teaching Linguistics and Literature*, 4(1), 37–53. <https://doi.org/10.47766/jetlee.v4i1.1932>
4. Gardner, R. C., & Lambert, W. E. (1972). *Attitudes and motivation in second-language learning*. Newbury House Publishers.
5. Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. Bantam Books.
6. Krashen, S. D. (1982). *Principles and practice in second language acquisition*. Pergamon Press.
7. Macaro, E. (2001). *Learning strategies in foreign and second language classrooms*. Continuum.
8. Oxford, R. L. (1990). *Language learning strategies: What every teacher should know*. Newbury House Publishers.
9. Tarihoran, N. (2020). The role of positive psychology in English foreign language teaching. *Atlantis Press*. <https://www.atlantis-press.com/article/125932583.pdf>
10. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes* (M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner, & E. Souberman, Eds. & Trans.). Harvard University Press.
11. Yu, X. (2022). The English as a foreign language learners' perceptions of the integration of innovative educational technologies in their language classrooms. *National Center for Biotechnology Information*. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9251356/>
12. Williams, M., & Burden, R. L. (1997). *Psychology for language teachers: A social constructivist approach*. Cambridge University Press.

Daxil oldu: 29.04.2025

Qəbul edildi: 31.08.2025